

שמעתא עמיקתא

האם רופא נאמן לקבוע מי ראוי להתענות ביוה"כ

א. נאמנות הרופאים. ב. חשש שמא יגרום מצב של יחוד בידים. ג. הרופא אומר מנחם ראה. ד. בדבר שניסו אצל עכו"ם. ה. נאמנותם בזמנינו לענין צום יוה"כ.

כתב **בטור** (סי' קפ"ג) בשם **הספר התרומה** בענין אשה הרמ"ת, שאם תרצה להתרפאות צריכה שתתראפ קודם שתתחזק אבל אחר שתתחזק צריכה שתאכל לסמוך על הרפואה אפי' אם הוא רופא מומחה.

והב"י שם ח"א דעת הריצב"א שס"ל שרופא ישראל נאמן לומר שתתראפ ומשמשת ע"פ דבורו כדאמרינן בירושלמי (שבת פ"ו ה"ב) נאמן הרופא לומר קמיע זה מומחה וריפאתי בו ג"פ אע"פ שיש לדחות דההוא איירי שידענו שריפא בו פעם ראשונה מ"מ דעתי נוטה להתיר בכל ענין אבל אין בידי להתיר ע"פ גוי אפי' רופא מומחה לרבים דלא מרע בנפשיה דקרינן בהו אשר פיהם דבר שוא, ומיהו אם תראה האשה שפסק דם וסתה וראייה שלה ע"י רפואות וניכר שהועילו נר' דיש לסמוך אף על הגוי כי לדבר זה יש רפואה, ע"כ.

ולכאורה יש לתמוה טובא על הספר התרומה ועל הריצב"א, דהרי מבואר להדיא ב**ש"ס נדה** (בב. ב) שהרופאים נאמנים, דאמרו שם, תניא א"ר אלעזר בר' צדוק שני מעשים העלה אבא וכו' מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו לרופאים ואמרו להם אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין קליפות תטיל למים אם נמוחו טמאה, ושוב מעשה באשה שהיתה מפלת כמין שערות אדומות ובאה ושאלה את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים לרופאים ואמרו להם שומא יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין שערות אדומות תטיל למים אם נמוחו טמאה, אמר ר"ל ובפושרין וכו', ע"כ. מבואר מדברי הגמ' שהחכמים סמכו על הרופאים להתיר אישה מאיסור כרת. ועיין **בשו"ת הרשב"א** (החדשות סי' פ"ט) שנקט שבגמ' שם סמכו על דברי הרופאים וע"כ נקט שרופא מומחה נאמן. ועיין **בשו"ת מהר"ם** (סי' נ"ג). ולפי"ז צ"ע על דברי הספר התרומה והריצב"א שלא הוכיחו משם לסמוך עליהם.

[ויש לעיין בהאי סוגיא, דאמאי אמרו הרופאים (כן משמע מרהיט לשון הגמ' שהרופאים אמרו כן, ועיין לקמן) להטיל למים לבדוק אם נמוחו. שוי"מ **בתוס' הרא"ש** (שם) שעמד בזה וביאר שלא היה ברור לרופאים שהיה לה מכה בתוך מעיה דא"כ אפי' אם נמוחו טהורה כדאמרן לעיל הרוואה דם מחמת מכה אפי' בתוך ימי נדתה טהורה אלא אמרו הרופאים אולי אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה ויבדק הדבר ע"י הטלת מים אם נימוחו דם נדה הוא וכו', ע"כ. ועיין **בשו"ת הרא"ש** (כלל ב אות יח). הרי להדיא שלמד שרופאים אמרו כן ורק משום שמספקא להו אמרו להטיל למים. וכן למד דברי הגמ' **הב"י** (סי' קצ"ג), **בשו"ת** (ח"א סי' סה). ועי' **בתוספתא** (נדה פ"ד) שלא גרסינן שם תטיל למים כלל. שו"ר **במהרש"ם** (ח"א סי' יג ד"ה וגם יש לצרף) בשם **ספר מנחת עני** בשם **המשכנות יעקב והגר"ח מוולאזין** דהא דאמרו תטיל למים הוא ט"ס ולא בתוספתא ולא בירושלמי גרסינן לה. אולם **הגר"ע** (על התוספתא שם) וכן שאר המפרשים הוסיפו דברי הגמ' שלנו "יתטיל למים". ועוד יש להקשות בזה **מהמהר"ק** (ש"ש קט"ג) שכתב ד"בכל מקום" מצינו שמסמכו חכמים על דברי הרופאים כמו שמצינו לענין אכילת חולה ביוה"כ **ביומא** (פ"ג) ששומעין לרופא ואפילו חולה אומר איני צריך, ואי לאו דבריו היה אסור להאכילו, ומעשיהם בכל יום שאנו סומכים על הרופאים אפילו גויים להאכילם, ע"כ. הרי להדיא שסומכים על הרופאים אפילו גויים. [ומראיתו מהגמ' ביומא הנ"ל מוכח שאפילו רופא אחד נאמן]. ו**בב"י** (סי' תריח ע"ג שכ"ב: ד"ה כתב מהר"ק) הביא דברי המהר"ק הנ"ל בלי חולק. וכן פסק **בשו"ע** (שם סי' א) בענין יוה"כ שאפילו רופא גוי נאמן. וכי"כ **בחקרי לב** (ח"ד סי' פ"ד דף צג ד"ה פ"ש נ"ג) דהרופאים נאמנים בכל מקום אפי"ה נגד מה שגילו לנו חז"ל, וכתב שכן כוונת הריב"ש (סי' תמ"ז), וכמו שנקט המהר"ק הנ"ל. וכן מוכח מדברי **החזו"א** יו"ד סי' פ"א (ושם ד"ה אבל מה שיש לדון) שהרופאים נאמנים, ועיין עוד שם בסי' פ"ב.

וצע"ג אמאי **הב"י** ביו"ד לענין רמ"ת הביא מחלוקת האם רופאים נאמנים ולא הזכיר כלל דברי **המהר"ק** כמו שהביא כאן ללא חולק. וע"כ לחלק דשאני התם דאתחזק איסורא שהרי ראתה ג"פ מ"ת, וע"כ אינו נאמנים נגד אתחזק. וכן מוכח **בב"ח** (שם אות ח), וכי"כ **בערוה"ש** (יו"ד סי' קפ"א אות טז) שהצד להסתפק שם הוא משום שאתחזק איסורא. ולפי"ז יש ליישב נמי הקושיא הנ"ל אמאי לא הוכיחו הספר התרומה והריצב"א מהאי סוגיא שרופאים נאמנים, דהש"ס איירי בגוונא דלא אתחזק איסורא. ועיין **בדרכי משה** (סי' קפ"ג) **בשו"ת הב"ח** (החדשות שאלה לו) **ובפנים מאירות** (סי' י"ב ד"ה אלא ברוח). [ומוכח לכאורה קשה על דברי **הפנ"י** (גיטין ב: ד"ה גמ' אימר דאמרינן, שבת סא. ד"ה אלא דבלשון) שנקט דהיכן דאתחזק איסורא ע"י לא מהימן אפי' באיסור דרבנן, אולם **החת"ס** (יו"ד סי' קנ"ד ד"ה ועל הכלל נקט שע"כ נאמן נגד התחזק באסורים דרבנן, ועיין בזה **בפמ"ג** (סי' שא מ"ז סי' ט"ז) **במהר"ם** (ח"א סי' קנ"ד ד"ה והנה מ"ש). שו"ר **בבית שלמה** (מד' בתרא יו"ד סי' ח) שכתב שאין מכאן ראיה נגד הפנ"י ולא דשאני בזה דסי' קע"ז דהוא מלתא דעבידא לגדליה אם תראה עוד מחמת תשמיש ושפיר נאמן ע"י אף באיסור דאין אף באיתחזק איסורא (ועיין עוד שדן האם ע"י נאמן רוב דהרי רוב דמים באים מן המקור). ועי' מש"כ

בשמעתא עמיקתא גליון רצ"ז.
א. הטעם שהרופאים נאמנים
בל דלכאורה דברי **המהר"ק** תמוהים, שהרי הביא ראיה שסומכים על הרופאים "בכל מקום" מהא דמאכילים חולה ביוה"כ. ויש לדחות דשאני התם דכיון שהרופא גורם עכ"פ ספק, לכן אמרינן ספק נפשות להקל, וצ"ע. ובאמת כן כתב **בנוב"י** (מד' קמ"א סי' מט) שהרופאים נאמנים לגבי יוה"כ משום שהיו ספק נפשות. וכן ס"ל **להחת"ס** (סי' קעה ד"ה ועל הכלל) שבפקוח נפש בשבת ויוה"כ מאמינים לרופאים דאף שכל דברי הרופאים אינו אלא אומדן הדעת וכמ"ש המעיל צדקה שהם אומרים כי חכמתם הוא רק עיונית (וע"כ נאמנים על הכלל ולא על הפרט). אך ע"פ דבריהם גורמים ספק, וספק נפשות להקל, ע"י. ולפי"ז יוצא לדעת המהר"ק הרופאים נאמנים בתורת ודאי (ועיין לקמ"ל) לטעם לזה הלחן בשם האבני"ז והערוה"ש), משא"כ לדעת הנוב"י והחת"ס דאינם נאמנים אלא בתורת ספק בלבד. והנה נפ"מ בזה במש"כ **בפמ"ג** (סי' שכ"ב מ"ז סי' ק"א) דאם יש א' שוודאי מסוכן ע"פ הרופאים וכדו', והשני ספק, ורפואה אחת אין מספקת לשניהן, הוודאי דוחה הספק והיינו במקום שיש להקדים אחד, ע"כ. דלפי דברי המהר"ק אמירת הרופאים היו כודאי מסוכן והוא קודם למי שהוא ספק. משא"כ לדעת החולקים].

והמהר"ם שיק (אה"ע סי' ג) אע"פ שפקק על דברי רבו החת"ס, שהרי מצינו שהרופאים נאמנים כשיטת הריצב"א ביו"ד סי' קפ"ז ובסנהדרין ע"ג וגיטין ע"ג בענין שכ"מ שהתנה אם אמות מחולי זה כו' אזלינן בתר אומדנא דרופאים וברמב"ם (רוצח פ"ב ה"ח) נר' ג"כ מדבריו שאם אמרו הרופאים שאין רפואה למכה ההיא הוי כודאי, מ"מ מסיק שם (ד"ה וידעת) דאין אנו בקיאים בזה"ז ע"כ סמכין על אומדנא של הרופאים.

ובן העל **דרכי השבות יעקב** (ח"ג סי' כ"ד וי"א וי"ב) שרופא אינו נאמן בתורת ודאי כיון שעיקר ספריהם הוא מחכמת אומות העולם ארטיסטו וחבריו ואין לסמוך על דבריהם לד"נא, ע"כ. וכן נקט **היפה ללב** (ח"ה אות א) אבל סיים שמי"מ בחשש סכנה סומכים עליהם, ע"כ. וכן פסק **הכה"ח** (סי' תריח אות ב) אלא שמבואר מדבריו שכונת היפ"ל רק לענין רופא גוי.

אלא דע"י בדברי **השבות יעקב** בח"א סי' ס"ה שעמד בקושיתנו הנ"ל על הספר התרומה (דמבואר בשי"ס נדה שרופאים נאמנים) דיש לחלק דרופא נאמן דוקא במקום שא"א לברורי משא"כ ריב"ן דאפשר לבדוק, וכן יש לחלק בין רופא א' לב' רופאים. ועיין שם שמסיק שלפי הריצב"א רופא ישראל נאמן בענין ריב"ן אע"פ שאפשר ע"י בדיקה, אולם לפי ספר התרומה ור"פ א' אינו נאמן משום חישישין שאומר בדדמך, אבל אם הם שנים לא חישישין להכח. ועיין **בג' מהרש"א** (סי' קפ"ג שם) שהביא שהשבות יעקב מספקא ליה האם מאמינים לרופאים כשהם ב' או דלמא לא מאמינים להם שהרי אפשר ע"י בדיקה, ודבריו צ"ע דלכאורה אין זו מסקנת השבות יעקב. ועיי"ש בס"י סי' שהוסף שצריך שיהו שנים ואי מהם בתוכם רופא ישראל כשר. [ולכאורה צ"ע שבתשובתו הנ"ל לא הזכיר שצריכים שא' יהיה ישראל, ועוד קשה אמאי הג' מהרש"א הנ"ל לא העיר שבעינין שיהיה א' מהם ישראל ואין לומר שלא היה תשובה זו לפניו שהרי ציין עליה בריש סי' קפ"ז. ועיין **בבאר הטוב** (שם סי' יז) אך שהביא דברי השבות יעקב]. ו**בשו"ת הב"ח** (החדשות שאלה לו) נקט שאפשר לסמוך על הרופאים דוקא אם הם שנים ובני ברית.

אולם עיין **באבנ"ז** (יו"ד סי' רל"ה) שפסק שהרופאים נאמנים משום דלא מרעו לאומותיהו. ו**בערוה"ש** (יו"ד סי' קפ"א אות ח) כתב שהצד לומר שהרופאים נאמנים הוא משום שהתורה נתנה רשות לרופא לרפאות והוה כאלו התורה האמינה לו כשאומר שתתראפ, ואין חילוק בין רופא ישראל לאינו ישראל אם הוא רק מומחה סומכין עליו דלא מרעו אומנתו. ואפשר דזהו סברת המהר"ק וע"כ ס"ל דסמכין עלייהו בתורת ודאי ואין חילוק בין נאמנותם במקום פק"ינ לראש מקומות.

והאג"מ (יו"ד ח"ד סי' יז אות יז) כתב שאין הרופא נאמן כשאומר על גוף פרטי וכן כשאומר במסבא בעלמא קשה להאמינו, אף שהוא מומחה. ועי' עוד בסמוך. [ועיין עוד **באג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ט"ז) ו**בחו"ט שני** (נדח)].

עבודת יום הכיפורים כוונת התענית

יוה"כ היום הקדוש בשנה, שעליו נאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה'", וכבר נחלקו בגמרא אם יום הכיפורים מכפר דוקא עם התשובה או אף בלעדיה, ולהלכה נקטינן שמצוות היום היא התשובה, וכפי שכתב רבנו יונה (שער ב, יד וכן שער ד, יז) "ומצות עשה מן התורה להעיר את רוחו לחזור בתשובה ביום הכיפורים שנאמר מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו".

ובספר החינוך (מצוה רע"ח) כתב בענין תענית יום הכיפורים "משרשי המצוה שהיה מחסדי השם על כל בריותיו לקבוע להם יום אחד בשנה לכפר כל החטאים עם התשובה... ולכן נצטוינו להתענות בו לפי שהמאכל והמשתה ויתר הנאות חוש המישוש יעוררו החמר להמשך אחר התאוה והחטא ויבטלו צורת הנפש החכמה מחפש אחר האמת שהוא עבודת האל ומוסרו הטוב והמתוק לכל בני הדעת, ואין ראוי לעבד ביום בואו לדין לפני אדניו לבא בפנש חשוכה ומעורבת מתוך המאכל והמשתה במחשבות החומר אשר היא בתוכו, שאין דנין את האדם אלא לפי מעשיו שבאותה שעה, על כן טוב לו להגביר נפשו החכמה ולהכניע החומר לפניו באותו היום הנכבד למען תחיה ראויה ונכונה לקבל כפרתה, ולא ימנעה מסך התאוות". ומתבאר בדבריו שענין התענית הוא כדי שתהיה נפשנו מוכנה לקבל הכפרה וזה ע"י שנתרחק מעניני העולם הזה ונגביר את הנפש ונכניע את החומר.

אמנם בספר **יסוד ושו"ש העבודה** (יא, י) מצינו דברים נפלאים ומעוררים שעלינו לשמוח בכל רגע ורגע בזמן התענית, שבוה מקיימים אנו מצות עשה דאורייתא, ויכולים אנו להגיע לאהבת ה' ומה רב השכר ששייך לקבל על מצוה זו שהרי לפום צערא אגרא, וזה לשונו הזהב "הלוא ידעת שעניי זה מאכילה ושתיה הם מצות עשה ולא תעשה עלינו עם קדוש בספר תורת אלקים מפורש "ועיניתם את נפשותיכם" וכגו'... ופשוט הוא שמצות עשה של העיניים האלו צוה יוצרנו ובוראנו יתברך שמו ויתעלה, עלינו עם קדוש בחסדו וברחמי הגדולים, שעל ידי עיניים אלו ירחם עלינו ויכפר לנו את כל חטאתינו ועוונותינו ביום הנורא הזה וזה מפורש בפרשת אחרי מות "..." תענו את נפשותיכם... כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם..." אך זה מבואר בגמרא הקדושה (תענית טז.) שהענינו לבד בלא תשובה וחרטה גמורה אינו נחשב לכלום, והרי הוא כטובל ושרץ בידו...

הנה אחר כל ההצעות האמיתיים וכנים האלו, אחי ורעי, יתבונן כל אדם בשכלו, שמהראוי טוב לו לשמוח שמחה עצומה עד מאד בכל רגע ששולב צער העיני מאכילה ושתיה וחליצת הסנדל על קיום מצות עשה מן התורה שמקיים בכל רגע שסובל העיני. ובודאי מי שתקוע בלבו אהבת הבורא ית"ש ויתעלה לעבודתו, חשקו ורוצנו שיתארך היות הצום הקדוש הזה כפלי כפליים, בכדי שיקיים בכל רגע מצוה העיני מצות עשה מן התורה שצוה לו יוצרו ובוראו ית"ש ויתעלה. כי זה ברור לכל משכיל שאינו דומה מי שמקיים איזה מצות עשה שעה מועטת למי

ג. הרופא אומר מכח ראייה

ועיין בדברי חיים (יו"ד ח"ב סי' ע"ג) שכתב שרופא אפי' עכו"ם אם רואה במשמוש היד או בראיית עינים ממש נאמן לומר שיש מכה אם הוא דבר שיכול להתברר תיכף ע"י רופא אחר שדבר שעתיד לגלות תיכף נאמן אפי' גוי, ע"כ. ומבואר שסמכין מכה"ג כי הוא לבדורי. והאג"מ (שם) כתב שכאומר שרואה ממש ע"י אומה שהשקיף שם נאמן ויש להאמינם לא רק כשהן שומרי תורה אלא אפילו כשאין שומרי תורה ואפילו נכריים דלא מרעי אמהתייהו.

ד. דבר שנישו אצל עכו"ם

ע"י בתשובת חת"ס (יו"ד סי' קע"ה ד"ה והנה) שכתב בענין אשה שרואה מחמת תשמיש וז"ל: הנה הב"ח סי' קפ"ז הביאו הש"ך (סי' כח) כת' דאם עשה רופא לא רפואה לאשה אחת קודם שתחזק ותתרא' יכולה אשה אחרת לסמוך עלי' אף אחר שנתחזק ג"כ וכי' ע"ש, הנה לא הוה בעי למימר אם עשה רפואה זו לעכו"ם בתר ג"פ משום דאין ראי' מגופי' שלהם לגופי' שלנו כדאמר'י בשבת פ"ו ע"ב ובעיני' ל"א ע"ב ונדרי' ל"ד ע"ב אינהו דאכלו שקצים ורמשי' חביל גופי' ע"כ הוצרך לומר שעשה רפואה זו לישראל'י קודם שיתחזק, ע"כ. והביאו הפת"ש (סי' קל"ח) והטהרת ישראל (שם אות קיא).

ועי' עוד בחי' חת"ס (ע"י ד"ה איתת'י) שכתב דארידי דאכלי שקצים ורמשים תביל גופי', מימי תמתייהו וכל חכמיהם ומימי תמתייהו אחר שבעי"ה אין לנו מדרש חכמות הרפואות וכל רופאי' ישראל לומדים בבית מדרש לאומים וחכמיהם וכל חכמתיהם בנוי על טבעי' גופי' דאכלי שקצים ורמשים ולא דאיגי במצות ואיך ישפוט מזה על גופי' ישראל דלא אכלי שקצים ודאיגי במצות הרי קמן אלו מסתכנים בגילוי' ואלו שתו וחיו ושבתו זרע של אלו מסרית משא"כ אלו והוא איבעי' דלא איפשטא בפרק ר"ע, ובודאי לענין רפואת הילוף מי נעשו וסמך על רופא חנם ית"ש ויתן בפי' הרופא ומחשבתו לרפואת נפש עד דאז' שומר רפואת'י, ובודאי ולענין פ"ג שבת ויה"כ לא יהא אלא ספק נמי מותר אבל לענין איסור נדה צ"ע, ואם חז"ל סמכו על הרופאים שהעלה מטבעין ליבנה וכדומה בזמניהם הי' חכמי רופאי' ישראל אשר שקלו זה בדעתם, אבל רופאי' זמנינו אינם עוסקים אלא בטבעי' אוי"ה צ"ע מאוד, ע"כ.

אולם המנחת פנים (יו"ד סי' קפ"ג) הביא דברי החת"ס בתשובה וכתב דלענין יש לומר דבזה"ז אין הנכריים רגילים לאכול שקצים ורמשים, ואי משום דישאל דאיגי במצות כמ"ש תוסי' שם, הא לענין חולי הגוף אין לחלק בזה כמ"ש כעין זה התוסי' בע"א שם, ע"כ.

ועי' הלבוש (תענית כא. ד"ה אמרו ליה) על הא דאמרו ליה לרב יהודה איכא מותנא בחזירי גזר תעניתא וכי' עד שני חזירי דדמו מעייהו תבטי אינשי שפרשו שבני מעין של חזיר דומין למעים של בני אדם ויש לחוש שיהא על בני אדם, מכאן נראה שאם יהיה דבר על עובדי כוכבים שיש לחוש ויש להתענות דהא הכא חזינן דגזר תעניתא מדבר שהיה בחזירין משום דדמו מעייהו לבני אדם וכל שכן דנכריים דדמו לישראל, ע"כ. וכן פסק השו"ע (סי' תקנ"ט סעי' א). וחזינן דלענין לחוש ודאי חיי'. ומסתבר שזמנינו שהידעה בצורת השפעה של תרופות וטיפולים הם ידועים ע"י ראייה וכדו' וסמכו כן הרבה פעמים ומשתמשים בחומרים שהם ממש חלק מהגוף הנמצא אצל כולם כגון הרומנוים וכדו' נראה דודאי סמכין ולא שייך טענת בזה החת"ס כי הדבר הוא טבעי ומציאותי ודומה להשפעת חום וקור שמחממת וכו' ומקורות את הגוף בין של עכו"ם ושל ישראל. ועיין.

ה. נאמנות בזמנינו לענין צום יוה"כ

הנה בתפארת ישראל (נימוק פ"ח אות כז) כתב בענין נאמנות הרופאים ביה"כ דהאינדא יש להתיישב בדבר דבעיני ראייתו דשקבו להימנותיהו, דלכל חולי קל אומרינן תמיד שכשיתענה יסתכן, עכ"ל, והובאו דבריו בבה"ל (סי' תריח). ומ"מ במקום דליכא רופא אחר ודאי שמאמינים להו כי דעתו מחשיבה הדבר כספק פקוח נפש. וכן פסקו הגריש"א זצ"ל (תורת היולדת פ"ג הנה א) והגר"ק שליט"א (חוט שני שבת ח"ד ע"ב רב). ועי' בשד"ח (מעי' יוה"כ סי' ג אות ה) ובאלף למגן (סי' תריח סי' ק"ז).

מסקנת דדינא

רופא נאמן לקבוע אם החולה בכלל מסוכן לפוטרו מצום יוה"כ או לחלל שבת ואפילו אם הוא עכו"ם או אינו שתוי"מ. ומי"מ אם אפשר לכתחלה יש להתייבץ עם רופא שומר תורה ומצוות. ולענין שאר איסורים (שאין בהם משום חשש פקו"ט) אם אומר הרופא ע"פ ראייה נאמן ואם לאו תלוי הדבר לפי הענין.

מי שכבר נטל לולב, האם יש עליו עדיין חיוב ליטול לולב מהודר יותר

נחלקו הרמב"ם והטור (יו"ד סי' רס"ד) האם אחרי גמר המילה חוזרים לליטול הציצין שאינם מעבבים את המילה. לדעת הטור בחול "חוזרי" עליהם. ולדעת הרמב"ם "אין צריך" לחזור עליהם. ועיין ברמ"א (שם סי' ט) שדעתו לפסוק כהטור שחוזרים עליהם בחול. [ולענין שבת, עיין בשו"ע (סי' תרי"ט סעי' א) שכתב שלא חוזרים עליהם].

והנה בביאור דעת הרמב"ם כתב השאגת אריה (סי' נ"ד) הא לאו מילתא היא) דלא שייך לקיים הידור מצוה אחרי גמר המצוה ועל כן אין לחזור על ציצין שאינם מעבבים, אחרי שפירש, אפילו בחול. ועיי"ש שפסק כן להלכה, דלא כשיטת הרמ"א הג"ל, והו"ד בפת"ש (שם אות טו).

וכן פירש הבית הלוי (ח"ב סי' מה) בדעת הרמב"ם, דהדור מצוה בלא מצוה לא שמענו. וכתב על זה, וכמה נסתפקתי במי שנטל לולב כשר ביו"ט של סוכות ואח"כ נזדמן לו לולב יותר נאה, אם יש עליו "חיוב" לקחת הנאה, דכיון שכבר נטל ויצא בו דאין עליו חיוב של המצוה, אי"כ במה יתנאה זה בלא מצוה.

ולפי דבריהם לכאורה י"ל שהרמ"א הג"ל דס"ל שמהני לקיים ההידור גם אחר קיום המצוה, לשיטתו אזיל באו"ח (סי' מה) שהרי פסק שטוב לומר בשחרית אחר "שמע ישראל" (שבשעת אמירת הקרבנות) "ברוך שם", כי לפעמים שוהין לקרותה שלא בזמנה ויוצא בזה, ע"כ. ותמה עליו הגר"א (שם אות יט) שאין נכון לצאת בלא ברכות וגם לא יסמוך גאולה לתפילה. אולם י"ל דס"ל להרמ"א דכיון שלא יצא מן המובחר אכתי יכול לצאת בהידור לאחר מכן, [ועיין בביאור הלכה (שם ד"ה כי לפעמים)]. ודו"ס בברייתא קדש (ח"ג סוכות סימן ל' אות א) שכתב כנ"ל ליישב דברי הרמ"א בסי' מ"ו, ודו"ק. [אולם עיין בבית הלוי (שם אות ב) שכתב שדעת הטור דס"ל דמצות מילה נמשכת על האדם כל ימי חייו וע"כ אע"ג דפירש שייך 'התנאה לפניו במצות'. ועיין בגר"ז הלוי (תוכחה פ"ד הלי"א) ובמקראי קדש (ח"ג סוכות סי' ט)].

ולפי הג"ל לכאורה ניתן לפרש כמין חומר מחלוקת הראשונים שבין הריב"ש והראב"ד. שהרי דעת הראב"ד (הובא בריב"ש סי' לפי ד"ה ומה שאמר) שהמקדש אשה ע"י שליח צריך לחזור ולקדשה הוא בעצמו בשעת נשואין, ותמה עליו הריב"ש (שם) דאף דאמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו מי"מ הרי היא כבר מקודשת ועומדת. ועל כרחק צ"ל דס"ל להראב"ד דבמצוה בו יותר מבשלוחו איכא משום הידור מצוה (ונאריך בזה בגילון אחר בסי' ד) וע"כ נקט דיש לחזור ולקדשה בעצמו כדי לקיים המצוה בהידור, ויש לעיין בזה. [וכן מצאתי בספר שיח השדה (פרומר, שער ברכת ה' סי' ה) ד"ל דבקיודש אשה ע"י שליח וחסר "מצוה בו" חשוב חסרון גם בחלות הקידושין, וממילא כשמקדש בעצמו חשיב תיקון בגוף הקידושין וכיון דמתקן בקידושין השניים יש עליהם שם קדושין, מ"מ אין זה דמיון גמור וכי' דבקידושין אי"א לומר דאם חסר מצוה בו יהיה חסרון בקנין האשה ועדיין צ"ע, ע"כ].

אבל הפרי יצחק (ח"ב סי' ל"ד) ובעיקר מה שהכריחו) כתב על דברי הבית הלוי, לענין דבכה"ג בודאי דא"צ ליטול שנית ואפשר דאף אם יטול שנית לא יוסף כל הידור להמצוה הראשונה, דלגבי מילה עיקר המצוה היא להסיר הערלה ממנו ע"כ אמרינן דנוי המצוה הוא להסיר ממנו גם הציצין שאין מעבבין וע"כ כשחזר לחתוך הציצין אח"כ הרי הוא מוסף ומשלים ומוסיף הידור להמצוה משא"כ במצות שילת לולב, ע"כ. שו"מ בחלקת יואב (ח"ב יו"ד סי' מג"ג א"ך באמת) שהוכיח שמילה היא מצוה נמשכת, שהרי חוזרים על ציצין שאינם מעבבים.

אולם עיין בגר"כ (סי' רעב אות א) שכתב שמי שקדש על יין מגולה אפילו אם נאמר דיצא בדיעבד מ"מ יש לצדד דצריך לקדש פעם אחרת, וצריך להתישב בכל זה כי זה כתבתי לצדד לכאורה, עכ"ד. [אבל בנשמת כל חי (להגרי"ח פלאגי סי' יד) דחה דבריו דכיון שכבר קידש וקיים מצות קידוש היום בברכה שקידש הרי הוא יוצא יו"ח, ע"כ].

והב"י (סי' קל"ה ד"ה ועיין תוס') כתב שמי שבידו על אחרו שאינו מן המובחר ושוב נזדמן לו מן המובחר דודאי "מצוה" שיחזור ויטלנו, וצ"ע, וכי' צריך לברך שנית. ועי' בדברי יציב (סי' קכז).

אלא שמדבריו ליכא ראייה להצוה המצוות (שניתן לקיים מצות הידור לאחר קיום המצוה) דהרי אפשר שכוונתו כמ"ש בכנורי יעקב (תוס' בכורים סי' תרנ"א ד"ה כתב בשו"ת) ד"בארבעה מינים" אמרינן דאפשר לקיים אח"כ את ההידור מצוה משום ד'ואנחנו' דמצות לולב לענין מצוה מן המובחר הוא כל היום, כמ"ש התוס' (לט. ד"ה עובר לעשייתך) דמטעם זה אפילו כבר נטל לולב יכול לברך ומקרי עובר לעשייתך, ע"ש. ובשבת יעקב (סי' לד) ובחנתן סופר (שער הסופות סי' י) נראה דאפילו בדי' המינים לא אמרינן הכי, והיינו כדעת הפרי יצחק הג"ל. ועיין בתשובות והנהגות (ח"ד סי' קס). ועיין עוד מה שנכתב בזה בסי' בשמעתא עמיקתא גליונות פ"ב וקכ"ג.

שמקיים לאותה מצות עשה כמה שעות...

לכן מעת שאדם נעשה חלש מעיניו הצום ועמידת רגלים יחף, יכניס שמחה עצומה בלבו על קיום מצות עשה מן התורה שמקיים בעיניו זה, וכל שעה שתגדל ויתוסף אצלו העיניו, דהיינו בעת תפילת מנחה ותפילת נעילה - תתגדל ותתוסף שמחה עצומה יותר בלבו, ולפי גודל העיניו, כן גודל השכר מבוראו יתברך שמו.

והעיקר שבכל רגע שיעלה על דעת האדם צער העיניו יכוון במחשבתו בשמחה עצומה מאד "הריני מקבל עלי מצות עשה של יוצרי ובוראי ברוך הוא ובורך שמו בעיניו זה", ויכניס תשוקה עצומה בלבו - הלואי שיתארך הצום יותר ויותר.

והגות לבך תבונות מן חביב, התקוע בלבו גודל אהבתו של אביו בכל עת אשר הוא עושה באיזה שמוש קורת רוח גדול לאביו, הוא שמח וטוב לב מאד על גודל הנחת שיעושה לאביו, וכל הקרוב הקרוב אל השלמת השימוש ההוא, מצטער בלבו כי קרוב הוא להמנע מאיתו עשיית קורת רוח ונחת גודל כזה לאביו ככלות מעשה השימוש ההוא, וכל היום וכל הלילה תמיד לא יחשה מתשוקה עצומה בלבו שיתארך ויתוסף כהנה וכהנה משך זמן השימוש ההוא בכדי שגיגע לאביו קורת רוח יותר ויותר... וראוי לאדם בכל עת אשר הוא רואה כי חלפה תיורה ועונתה ליו' גירע מיום הקדוש הזה, כי ינטו צללי ערב והלילה ממשמש ובא, דשלימא לה עבדתיה עבודת הקודש של מצוה זו, להכניס צער בלבו, כך קרבו הימים שימנע מאיתו עשיית נחת רוח גדול הזה ליוצרי ובוראי יתברך שמו ויתעלה. ובודאי ככוונה זו יהיה נקרא בן חביב לאביו שבשמים, ויולך בכל

גזני דמלכא ולית דימחא בידה.

אך אדם המצפה בכל עת ובכל רגע מתי יעבור אותו רגע מהעיניו, ובבוקר יאמר מי יתן ערב ותקרב להפטר מהעיניו - בודאי האדם הזה אינו מקבל חלק מאלף אלפי אלאים משכר שמקבל האדם המכוון כוונה זו בשמחה עצומה...

יעזרנו ה' להתעורר מדברים אלו לקיים מצות עשה של "ועינייכם" מתוך שמחה ורוממות, ובאופן שההתעלות ההתקדשות והטהרה תהיה לא רק מכפרת העוונות מעיצומו של יום אלא אף מעצם העיניו עצמו, ומלבד התועלת שבתענית שמזככת ומטהרת אותו, אף נוכח בזה לעשיית נחת רוח להקב"ה ולהקרא בנים חביבים למקום. ויערה עלינו רוח טהרה מרומם ויקויים בנו מקרא שכתוב "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו".

נערך ע"י מחבר קונטרס

"עבודת חודש אלול ומי הסליחות"

עבודת מוצאי יו"כ

"השלב המסוכן ביותר בטיסת חלל הוא החזרה לתוך האטמוספירה, אם החללית אינה נכנסת לתוכה בזוית מדויקת היא עלולה להשרף מעוצמת השפשוף באוויר.

מעין זה: השלב המסוכן ביותר ביוה"כ הוא - החזרה לתוך מסלול החיים. הרי כל אחד התרומם כפי כמו ביום הקדוש, התקרב לרוחניות ועורר מחשבות והרגשות עדינות. הרבה יותר עילאיות מאשר חושבים ומרגישים במשך כל השנה, אך יוה"כ אינו יום לעצמו, תכליתו ועבודתו הוא שנקח איתנו מאור לתוך השנה, חיזוק בעבודה, עליה לסוג עבודה יותר נעלה, עזיבת חטאים. והנה במוצאי יוה"כ, כשאנו חוזרים שוב לתוך ה"אטמוספירה" של ימות חול - עלול ח"ו כל יוה"כ "להשרף" מעוצמת השפשוף החיוב של האווירה החילונית. עבודה גדולה היא, שנדע להכנס "בזוית הנכונה" לתוך האטמוספירה...

ויסד הסבא קדישא דקלם זצ"ל כלל גדול בעבודה, כי באותה מידה שהתעלו לקראת מדרגה, באותה מידה של מאמץ צריכים לרדת מההתעלות לתוך מסלול החיים הרגילים...

ככל ההצלחה במשך השנה ברוחניות תלויה בזה שנצילנו מהסייפות את יוה"כ לתוך כל השנה בבחינות מסוימות. הרי רבותיך לעת קבעו באמת כל חודש "יום כפור קטן", וזכר ליום כפור גדול. הסבא ק' מקלם קבע לתלמידיו קבלה מיוחדת לעשות מעשה מסויים או לקבוע קביעות מסויימות על דעת המשך יו"כ, כלומר לכוון תמיד בעשיית אותו מעשה או בלימוד אותו סדר שיהא יהיה על דעת קבלת יוה"כ... הבח נתחזק לקיים "ישבו ישרים את פניך" וישית כל אחד עצות בנפשו כיצד להחיות לעצמו בחינת יום כפור למשך כל השנה, ותהיה בזה הצלחה גדולה בעי"ה" (הגרי"ש ורבה זצ"ל, מאמרי ימי הציצין עמ' קה)